

บทนำ

รัฐเสรีประชาธิปไตย (Liberal and Democratic State) หรืออีกนัยหนึ่ง คือ รัฐที่จัดองค์กรทางการเมืองการปกครองของตน โดยยึดมั่นในหลักนิติรัฐ และหลักประชาธิปไตยนั้น จะยอมรับกันโดยทั่วไปว่า มนุษย์แต่ละคนเกิดมาอย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ที่แต่ละคนที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ย่อมแสดงออกโดยการที่บุคคลนั้นสามารถแสดงเจตจำนงกำหนดวิถีชีวิตของตนได้อย่างเสรี ไม่ถูกบังคับข่มขู่โดยบุคคลอื่น และกฎหมายทั้งหลายที่องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติได้ตราขึ้นจะต้องชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎรจะต้องมีเจตนารมณ์เพื่อจัดระเบียบแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพ ป้องกันให้การใช้สิทธิหรือเสรีภาพของราษฎรคนหนึ่ง กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของราษฎรคนอื่นๆ หรือต่อประโยชน์สาธารณะให้น้อยที่สุด โดยจะต้องมีผลบังคับเป็นการทั่วไปไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง จะต้องมีความแน่นอนชัดเจน จะต้องไม่มีผลบังคับย้อนหลังไปเป็นผลร้ายแก่บุคคล จะต้องไม่จำกัดหรือให้อำนาจฝ่ายบริหารจำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎรจนเกินขอบเขตแห่งความจำเป็นแก่การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและประโยชน์สาธารณะ จะต้องไม่ให้อำนาจฝ่ายบริหารกระทำการที่อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพด้านต่างๆ ของราษฎร และจะต้องระบุนับบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้คำนึงถึงหลักการดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับสิทธิขั้นพื้นฐาน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากกว่าฉบับอื่นๆ ที่ผ่านมาจนจะได้รับการขนานนามว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” แต่ในวันที่ 19 กันยายน 2549 เมื่อคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขได้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินเป็นผลสำเร็จ ก็ได้มีการประกาศยกเลิกเพิกถอนรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ซึ่งต่อมาคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขได้ออกประกาศของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหลายฉบับ โดยฉบับที่เป็นปัญหาและสร้างข้อถกเถียง คือ ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขฉบับที่ 27 ลงวันที่ 30 กันยายน 2549 ซึ่งมีสาระสำคัญในข้อ 1 ว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ยังคงใช้บังคับ

ต่อไปจนกว่าจะมีกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิก ในข้อ 2 ว่า ห้ามพรรคการเมืองดำเนินการประชุมหรือดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองต่อไปตามที่ได้เคยประกาศไว้แล้วในประกาศฉบับที่ 21 และในข้อ 3 ว่า ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอื่นที่ทำหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดเพราะเหตุกระทำการต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น มีกำหนด 5 ปี นับแต่วันที่มีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง ซึ่งหากพิจารณาข้อกฎหมายที่บัญญัติไว้ตามมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้กำหนดให้ผลร้ายแก่ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ถูกยุบไว้เพียง 3 ข้อ คือ 1. ห้ามไปจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ 2. ห้ามไปมีส่วนร่วมในการขอจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ 3. ห้ามไปดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคการเมืองอื่นเท่านั้น ดังนั้น เมื่อพิจารณาประกาศของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ฉบับที่ 27 ข้อ 3 ที่ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ถูกยุบพรรคเป็นเวลา 5 ปีดังกล่าว นั้น จึงเป็นการตรากฎหมายที่เป็นการเพิ่มโทษหรือให้มีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายแก่บุคคล ซึ่งต่อมาในวันที่ 30 พฤษภาคม 2550 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 3-5/2550 เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคที่ถูกยุบทั้งสามพรรค คือ พรรคพัฒนาชาติไทย พรรคแผ่นดินไทย และพรรคไทยรักไทย เป็นเวลา 5 ปี นั้น จึงทำให้เกิดข้อพิพาทว่า การที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญนำประกาศฉบับดังกล่าวมาพิจารณาและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคดังกล่าว นั้น จะทำให้คำวินิจฉัยดังกล่าวกลายมาเป็นบรรทัดฐาน ซึ่งอาจมีผลทำให้เกิดปัญหาการตรา การบังคับใช้ และการตีความของกฎหมายที่จะถูกตราในอนาคตหรือไม่

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และเยอรมัน ได้ยอมรับและรับรองหลักกฎหมายย้อนหลังไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติจะเป็นเพียงการยอมรับและรับรองในทางกฎหมายอาญาเท่านั้นก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งสามประเทศก็พยายามนำหลักการดังกล่าวไปบังคับใช้กับกฎหมายลักษณะอื่นด้วย เช่น กฎหมายแพ่ง กฎหมายปกครอง เป็นต้น ส่วนในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศที่เป็นระบบ Common Law แม้จะไม่มี การรับรองหลักกฎหมายผลย้อนหลังไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน แต่ก็ยึดถือหลักกฎหมายนี้เช่นกัน แม้จะไม่เคร่งครัดเท่ากับสามประเทศข้างต้น

สำหรับประเทศไทยนั้น หลักกฎหมายย้อนหลังนี้ถือว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่มีบทบาทในฐานะที่เป็นข้อจำกัดการใช้อำนาจรัฐ และมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐ แต่ก็ต้องยอมรับว่าในระบบกฎหมายของ

ประเทศไทยนั้นมีเพียงในทางกฎหมายอาญาเท่านั้นที่ได้รับการยอมรับและรับรองอย่างชัดเจน ดังนั้น การที่จะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังว่ามีบทบาทสำคัญอย่างไรต่อประเทศที่มีระบอบการปกครองประชาธิปไตย จึงต้องศึกษาข้อความคิดว่าด้วยหลักนิติรัฐเพื่อให้ทราบถึงหลักการในการที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แนวความคิดว่าด้วยหลักกฎหมายย้อนหลังเพื่อให้ทราบถึงที่มาและเจตนารมณ์ของการตรา การบังคับใช้ และการตีความหลักกฎหมายดังกล่าว รวมทั้งความผูกพันต่อหลักกฎหมายย้อนหลังของ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการด้วย การศึกษาดังกล่าวนี้นี้ก็นำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดจากการใช้หลักกฎหมายนี้ว่าจะมีผลก่อให้เกิดปัญหาหรือมีผลกระทบต่อระบบกฎหมายของประเทศมากน้อยเพียงใดหรือไม่